

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060308

DOM
2021-06-08
Stockholm

Mål nr
M 4906-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-04-06 i mål M 4656-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

Samhällsbyggnadsnämnden i Gnesta kommun
646 80 Gnesta

Motpart

M.S

SAKEN

Tillstånd för avlopp på fastigheten X

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Samhällsbyggnadsnämnden i Gnesta kommuns beslut den 7 mars 2019, dnr AVL.2018.803.

Dok.Id 1691534

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Samhällsbyggnadsnämnden i Gnesta kommun (nämnden) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa nämndens beslut.

M.S har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Nämnden har vidhållit vad man anfört i mark- och miljödomstolen och tillagt bl.a. följande: Varje enskild anläggning ska uppnå 70 procent reningsgrad av fosfor vid normal skyddsnivå. En av de fyra testanläggningarna uppnår endast 55 procent, vilket visar att det finns en osäkerhet om reningstekniken uppnår 70 procent reningsgrad. Provtagningarna uppvisar stor variation och det går inte att säkerställa att varje enskild anläggning uppnår reningskraven.

M.S har vidhållit vad hon anfört i mark- och miljödomstolen och tillagt bl.a. att kommunen inte har tagit hänsyn till markens retention, vilket förbättrar slutresultatet avsevärt. Hon har även åberopat två artiklar och en rapport från VA-guiden (VA-guiden rapport 2016:2, underlagsrapport till Havs- och vatten-myndigheten, 2016-01-15, reviderad 2017-03-13).

REMISSYTTRANDE I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Havs- och vattenmyndigheten har i huvudsak redovisat följande:

Myndigheten anser att det inte går att utläsa av testrapporterna att anläggningarna som testats är konstruerade på samma sätt som och därmed jämförbara med den specifika avloppsanläggning som ansökan gäller. Sökanden bör kunna erhålla denna typ av uppgifter från leverantören. Utan dessa uppgifter framstår det som svårt att bedöma

om de föreslagna lösningarna kan tillämpas med motsvarande resultat i det aktuella fallet. Myndighetens bedömning är att testrapporterna inte styrker att avloppsanläggningen som ansökan gäller klarar 70 procent reduktion av fosfor.

Fosforreduktion i markbaserade anläggningar är en komplex process som varierar mycket beroende på olika förutsättningar, som t.ex. materialets kemiska egenskaper, exempelvis vittringsbenägenhet, kornstorleksfördelning, filtermaterialets ålder och hydraulisk belastning. Materialets kemiska egenskaper är svåra att kontrollera medan övriga kan och behöver kontrolleras och redovisas för att kunna verifiera prestanda.

Några oklarheter och brister i rapporterna som har uppmärksammats:

- * Av aktbilaga 2 framgår att man i Finland för denna typ av anläggningar ofta använder material av kornstorleken 0-8 mm medan man i Sverige använder kornstorleken 2-4 mm. Eftersom kornstorleken och dess fördelning kan påverka möjligheten till fosforreduktion anser myndigheten att det är väsentligt att de testade anläggningarna har samma typ av material och kornstorleksfördelning som det man avser att använda i den anläggning ansökan gäller,
- * Slamavskiljarens storlek kan vara relevant för fosforreduktionen, storleken framgår dock inte för anläggningen vars resultat finns i tabell 2.
- * Skötsel av anläggningarna t.ex. tömningsintervall för slamavskiljarna kan påverka fosforreduktionen. Uppgifter om tömningsintervall saknas.
- * Anläggningen vars resultat finns i tabell 3 uppges vara en ”In drän-markbädd” medan anläggningen vars resultat finns i tabell 2 endast anges som markbädd. Det framgår inte av rapporten om och i så fall på vilket sätt dessa två anläggningar skiljer sig åt.
- * Anläggningarna vars resultat finns i tabell 2 och 3 uppges vara markbäddar men inte horisontella vilket myndigheten tolkar som en annan typ av konstruktion än den anläggning som ansökan gäller. Dessa bedöms därför inte vara jämförbara med den sökta anläggningen.
- * Anläggningarna vars resultat finns i tabell 4 och 5 uppges vara horisontella markbäddar vilket är samma typ som den markbädd som ansökan gäller. Det framgår dock inte hur dessa markbäddar är konstruerade med avseende på t.ex. ytstorlek, markbäddsandens kornstorlek och mäktighet. Det är därför inte möjligt att bedöma om dessa anläggningar är jämförbara med den sökta anläggningen.
- * Det framgår av testrapporten att den markbädd vars resultat finns i tabell 6 är konstruerad som otät och har problem med inträngande vatten som späder ut proverna. Det framkommer dock inte om de övriga anläggningarna (tabell 1-5) är konstruerade med tätskikt eller om de är också är otäta.

* Av rapporten framgår att man för de anläggningar (tabell 1-6) där mätning av inkommande vattnet saknas har räknat med en schablonbelastning av 120 l vatten per person och dygn. Enligt det allmänna rådet (HVMFS 2016:17) bör den uppskattade spillvattenvolymen per person och dygn vara ca 170 liter. Med en schablonbelastning på 120 liter vatten istället för 170 liter blir den beräknade procentuella reduktionen högre. För att kunna beräkna en tillförlitlig procentuell reduktionsgrad är myndighetens uppfattning att det bör finnas uppgifter om specifik vattenförbrukning vid de utvärderade anläggningarna vilket i rapporten saknas för alla anläggningar utom en.

* Testresultaten i tabellerna 1-6 är från en relativt kort tidsperiod, 2006-2009.

Den avloppsanläggning vars resultat redovisas i tabell 1 anges som konventionell markbädd och myndigheten bedömer därför att den inte är jämförbar med den som ansökan gäller. Anläggningen vars resultat redovisas i tabell 6 har förstärkt fosforering och är därför heller inte jämförbar med den som ansökan gäller.

Om det inte finns någon uppenbar anledning till att provresultatet skulle vara felaktigt bör provresultatet som visar en fosforreduktion på 0 % eller nära 0 % inte räknas bort utan tas med i provtagningsserien. Det är möjligt att markbädden vid detta tillfälle inte renade fosfor. Markbäddar kan under vissa förhållanden även släppa fosfor så att reningsresultatet blir negativt. Myndighetens bedömning är att reduktionskravet på minst 70 procent bör uppnås som ett medelvärde under testperioden men inte i varje enskilt stickprov. Även kraftigt avvikande provresultat ska räknas med om det inte finns någon uppenbar anledning till att provresultaten skulle vara felaktiga.

Avloppsanläggningen bör enligt det allmänna rådet (HVMFS 2016:17) kunna förväntas uppnå minst 70 procent reduktion av fosfor om området där avloppsanläggningen planeras bedöms vara normal skyddsnivå. Bedömningen av skyddsnivå ska ske utifrån förutsättningarna i det aktuella fallet. Ett beslut om skyddsnivå måste alltså fattas i varje enskilt ärende, efter en prövning utifrån de lokala förhållandena på fastigheten och en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § MB. Omständigheterna i det enskilda fallet kan motivera att lägre krav än normal skyddsnivå ställs på vissa platser.

Länsstyrelsernas GIS-stöd för prövning av små avloppsanläggningar visar att det finns en begränsad risk för negativ påverkan på närmsta ytvatten med avseende på fosfor från små avloppsanläggningar i det område där avloppsanläggningen planeras. Risken

för påverkan beror på att fastigheten ligger inom avrinningsområdet till Avlasjön som har dålig status på grund av näringspåverkan samt att det i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram finns ett beting för att minska fosforbelastningen till sjön. GIS-stödet bedömer dock risken för påverkan av fosfor från enstaka tillkommande avloppsanläggningar som begränsad, då de små avloppsanläggningarna inom avrinningsområdet beräknas stå för en relativt liten del av fosforbelastningen till sjön. Utifrån GIS-stödets bedömning finns det alltså inte skäl att ställa lägre krav än normal skyddsnivå med avseende på fosfor. Myndigheten saknar dock den lokala kunskap som alltid ska användas för att verifiera och komplettera de uppgifter som finns i GIS-stödet och som behövs för att göra en slutgiltig bedömning av skyddsnivån.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Avloppsvatten ska avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål ska lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras. (9 kap. 7 § miljöbalken) Vid bedömningen av om en avloppsanläggning är lämplig och om tillstånd kan ges ska hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken tillämpas varvid den som avser att vidta en åtgärd är skyldig att visa att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. (1 §) Alla som avser att vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. (3 §) Kraven gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. (7 §)

Havs- och vattenmyndigheten har utfärdat allmänna råd om små avloppsanläggningar för hushållspillvatten (HVMFS 2016:17). Råden utgör tillsynsvägledning i frågor om enskilda avlopp enligt 9 kap. miljöbalken.

Frågan i målet är om den tillståndssökta avloppsanläggningen, en horisontell markbädd utan tätskikt av fabrikat FANN, uppfyller de krav som gäller vid omhändertagande av såväl toalettvatten som s.k. BDT-vatten.

Nämnden har bedömt att normal skyddsnivå gäller för fastigheten Avla 3:12. För denna skyddsnivå gäller enligt Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (bilaga 1) ett krav på reduktion av fosfor med minst 70 procent. Mark- och miljööverdomstolen ser inte skäl att göra andra bedömningar i dessa frågor.

Mark- och miljööverdomstolen har liksom mark- och miljödomstolen tagit del av leverantörens rapport ”Reningsresultat från markbäddar” samt dokumentet ”Provresultat Fann in-drän Markbädd”. I fråga om tolkning av provresultaten gör domstolen följande bedömning.

Liksom Havs- och vattenmyndigheten anser Mark- och miljööverdomstolen att det inte bör krävas att reduktionskravet på minst 70 procent uppnås i varje enskilt stickprov men att det bör krävas att reduktionskravet uppnås som ett medelvärde under en testperiod. Även kraftigt avvikande provresultat av fosfor ska enligt myndigheten räknas med om det inte finns någon uppenbar orsak till att provresultaten skulle vara felaktiga. Mark- och miljööverdomstolen instämmer även i denna bedömning. Det kan finnas flera möjliga orsaker till ett avvikande provresultat och att anläggningen vid aktuellt tillfälle inte renar fosfor, t.ex. att slamtömning nyss skett, att slamtömning inte skett tillräckligt ofta, att anläggningen blivit överbelastad, att syrefria förhållanden uppstått, att provtagningen inte varit tillräckligt kvalitetssäkrad eller att felaktiga värden förts in (t. ex. ett schablonvärde) i stället för det verkliga ingående värdet. Det har därför, i avsaknad av förklaringar till avvikelserna, inte funnits tillräckliga skäl för mark- och miljödomstolen att undanta värden som visar att anläggningen inte renar fosfor. När alla värden tas med uppnås reduktionskravet vid ännu färre undersökningar. Avseende resultaten i rapporten ”Provresultat Fann in-drän Markbädd” har mark- och miljödomstolen, också utan tillräckliga skäl, uteslutit fosforreduktionsvärden nära 0 vilket medfört att provresultaten blivit missvisande.

Mark- och miljööverdomstolen gör vidare, i likhet med Havs- och vattenmyndigheten, bedömningen att det avseende dokumentet ”Reningsresultat från markbäddar”

föreligger brister som i sig gör att provresultatens användbarhet och tillförlitlighet kan ifrågasättas.

Sammantaget anser Mark- och miljööverdomstolen att sökanden inte har styrkt att den tillståndssökta avloppsanläggningen uppfyller reduktionskravet 70 procent för fosfor. Anläggningen kan därför inte tillåtas. Mark- och miljödomstolens dom ska därför ändras och nämndens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Roger Wikström och Lars Olsson, referent, samt tekniska rådet Yvonne Eklund.

Föredragande har varit Liselotte Haraldsson.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-04-06
meddelad i
Nacka

Mål nr M 4656-19

PARTER

Klagande
M.S

Motpart
Samhällsbyggnadsnämnden i Gnesta kommun
Västra Storgatan 15
646 80 Gnesta

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Södermanlands läns beslut den 23 maj 2019 i ärende nr 505-4029-2019, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Beslut om tillstånd för avlopp på fastigheten X

DOMSLUT

Med ändring av det överklagade beslutet upphäver mark- och miljödomstolen Samhällsbyggnadsnämnden i Gnesta kommuns beslut den 7 mars 2019, dnr AVL.2018.803, och återförvisar ärendet till nämnden för fortsatt handläggning i enlighet med vad som framgår av domskälen.

BAKGRUND

Samhällsbyggnadsnämnden i Gnesta kommun (nämnden) beslutade den 7 mars 2019 att med stöd av 13 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd samt 2 kap. 2, 3 och 7 §§ och 9 kap. 7 § miljöbalken avslå M.Ss ansökan om tillstånd för enskilt avlopp på fastigheten X (fastigheten). M.S överklagade beslutet till Länsstyrelsen i Södermanlands län (länsstyrelsen). Länsstyrelsen avslog överklagandet. M.S har nu överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

M.S har yrkat att beslutet ska upphävas och att tillstånd ska beviljas för det enskilda avloppet. Till stöd för sitt yrkande hon har anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsens beslut grundar sig endast på nämndens beslut och tar inte hänsyn till vad hon har anfört om att kommunens tillsynsman inte motsatte sig två tömningar per år utifrån fosforutsläppet. Därutöver har hänsyn inte tagits till vad hon har anfört om turerna fram och tillbaka mellan entreprenören och kommunen. Det har inte tydligt framgått vem som har haft ansvaret.

Det material som ligger till grund för den metod som kommunen förespråkar ifrågasätts, då det framkommit att näraliggande kommuner använder sig av andra regler. Under senare tid har det gjorts upptäckter om att ändring av privata avlopp gör så liten skillnad att flera kommuner har beslutat att inte kräva att enskilda fastighetsägare gör dessa ändringar. Hon betalar skatt till kommunen men bor dock i en del av kommunen som inte kan ta del av det kommunala utbudet.

Nämnden har med anledning av överklagandet anfört följande. Nämnden kvarstår vid bedömningen att det behövs någon form av fosforreningsteknik för att anläggningen ska klara av reningskraven för normal skyddsnivå. Att den valda tekniken inte klarar av reningskraven som gäller för normal skyddsnivå upptäcktes under en granskning av leverantörens reningsresultat våren och sommaren 2016.

Vad andra kommuner har för krav gällande enskilda avlopp kan nämnden inte uttala sig om. Enligt 9 kap. 7 § miljöbalken ska avloppsvatten avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser framgår av nämndens beslut.

I målet har nämnden tillämpat de funktionskrav som finns uppställda i Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållspillvatten (HVMFS 2016:17). Av dessa följer att en avloppsanordning av normal storlek minst ska uppnå en 70-procentig reduktion av fosfor. Den anläggning som M.S vill installera kommer från leverantören FANN VA-teknik AB (leverantören). Nämnden har grundat sitt beslut på att leverantörens slamavskiljare med efterföljande markbädd inte uppnår kravet på minst 70% reduktion av fosfor. Dessa uppgifter grundar sig på leverantörens provtagningsserier. Mark- och miljödomstolen har tagit del av den utredning som åsyftas och gör följande bedömning.

I leverantörens rapport ”Reningsresultat från markbäddar” redovisas bl.a. reningsgrad med avseende på fosfor för några liknande markbäddsanläggningar. Enligt domstolens bedömning är fyra av sex anläggningar relevanta att jämföra med (se tabell 2-5 i rapporten). Ett fåtal provtagningar visar mycket avvikande, och enligt domstolens bedömning osannolika, resultat med reningsgrader på 0% eller nära 0%. Det är därför motiverat att i medelvärdesberäkningarna undanta dessa värden. När dessa värden undantas kan det konstateras att de fyra relevanta anläggningarna i jämförelsen uppvisar en reningsgrad på, i medeltal, 72%, 83%, 55% och 80%. Tre av fyra provtagningsserier ligger således över 70% vad gäller reningsgrad för fosfor.

I dokumentet ”Provresultat Fann in-drän Markbädd” redovisas analyser av utgående fosforhalter från 93 provtagningstillfällen på åtta anläggningar. Eftersom motsvarande halter inte har redovisats för inkommande avloppsvatten vid dessa

tillfällen går det inte att beräkna reningsgraden för fosfor vid vart och ett av dessa provtagningstillfällen. I samma dokument redovisas emellertid ett medelvärde för inkommande fosforhalter på 14 prover, 13,48 mg/l. Förutsatt att detta medelvärde är representativt för de inkommande fosforhalterna vid alla de 93 provtagningstillfällena kan det konstateras att reduktionsgraden vid 19 provtagningstillfällen blir 0 eller mindre än 0%. Dessa resultat framstår enligt domstolens bedömning som osannolika. För att kunna göra en medelvärdesberäkning av reningsgraderna för de redovisade provtagningstillfällena är det därför, enligt domstolen, motiverat att utesluta de 19 provtagningstillfällena. Vid en beräkning där de 19 provtagningstillfällena uteslutits erhålls ett medelvärde på ca 69% reningsgrad för de återstående 74 provtagningstillfällena. Medianvärdet ligger på ca 77%. Utredningen visar att liknande anläggningar klarar kravet om en 70-procentig reningsgrad för fosfor. Det kan samtidigt noteras att de redovisade uppmätta utgående halterna uppvisar stor variation.

Mot bakgrund av ovanstående bedömer mark- och miljödomstolen att den tillståndssökta anläggningen skulle klara en 70% reningsgrad för fosfor. Anläggningen är således tillåtlig. Med ändring av länsstyrelsens beslut ska nämndens beslut därför upphävas och målet återförvisas till nämnden för beviljande av tillstånd med tillhörande villkor.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 27 april 2020.

Alexandra Tavaststjerna

Jan-Olof Arvidsson

I domstolens avgörande har deltagit tingsfiskalen Alexandra Tavaststjerna, ordförande, och tekniska rådet Jan-Olof Arvidsson. Föredragande har varit tingsnotarien Svante Karlström.